

**КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ
БІЗНЕСОМ**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан

_____ доц. А. В. Стасин
(підпис)
“ ____ ” _____ 2022 р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМ
СЕКТОРОМ**

галузь знань: 28 «Публічне управління та адміністрування»

спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

спеціалізація: «Публічне адміністрування та управління бізнесом»

освітній ступінь: бакалавр

ЛЬВІВ 2022

**Програма навчальної дисципліни «Організація управління корпоративним сектором»
для студентів
за галуззю знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне адміністрування та управління бізнесом»
освітнього ступеня бакалавр**

«31» серпня 2022 року – 9 с.

Розробник: Маліновська О.Я., доцент, к.е.н., доцент кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом

**Розглянуто та ухвалено на засіданні кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом
Протокол № 1 від «31» серпня 2022 р.**

Завідувачка кафедри _____ Комарницька Г.О.

**Розглянуто та ухвалено Вченою радою факультету управління фінансами та бізнесу
Протокол № 1 від «31» серпня 2022 р.**

РОЗДІЛ 1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Автори досліджують різні сторони корпоративного управління та питання, пов'язані з пошуком ефективних механізмів управління корпоративними структурами.

В сучасних умовах корпоративне управління можна розглядати як складний комплекс пов'язаних між собою механізмів різної природи: організаційно-правових, економічних, мотиваційних, соціально-психологічних, кожен із яких має специфічний набір важелів, заходів, форм впливу на діяльність корпорації, що роблять її унікальним явищем.

Дисципліна «Організація управління корпоративним сектором» входить до складу дисциплін циклу професійної та практичної підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» спеціалізації «Публічне адміністрування та управління бізнесом».

Курс навчальної дисципліни має особливе значення і побудований на поєднанні теоретичного матеріалу і практичних ситуацій. В ньому розглядаються законодавчі аспекти функціонування акціонерного товариства, функції, повноваження та відповідальність керівного складу компанії, а також проблеми підвищення ефективності його функціонування.

Предмет навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є принципи, методи та форми управління корпоративним сектором, насамперед акціонерними товариствами.

Мета навчальної дисципліни

Оволодіння студентами базовими знаннями з історії і практики управління системою керівних органів, що здійснюють управління корпоративним сектором, формування вміння вибору правильної стратегії її розвитку, залучення на вигідних умовах інвестицій, формування стійкого балансу інтересів акціонерів.

Основні завдання

Завданнями вивчення дисципліни є:

- сутності, завдань та інституційних основ корпоративного управління;
- практики корпоративного управління;
- методологічних основ та набуття навиків щодо ефективного впровадження системи корпоративного управління в діяльність органів влади і місцевого самоврядування;
- засвоєння студентами наукових теорій з корпоративного управління;
- розширення знань про механізми та моделі корпоративного управління;
- формування цілісного уявлення про систему корпоративного управління;
- вивченні особливостей корпоративного управління в Україні.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі

Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з дисциплін: «Макроекономіка», «Економіка у європейській інтеграції», «Вступ до фаху. Теорія та історія управління», «Організація управління бізнесом».

Вимоги до компетентностей, знань і умінь

В результаті вивчення навчальної дисципліни у студентів мають бути сформовані такі компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.

ЗК07. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Фахові компетентності:

СК04. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.

СК05. Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.

СК07. Здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, аналітичні довідки, пропозиції, доповіді, надавати експертну оцінку нормативно-правовим актам на різних рівнях публічного управління та адміністрування.

СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.

СК09. Здатність здійснювати наукову та дослідницьку діяльність у сфері публічного управління та адміністрування.

СК14. Здатність оцінювати конкретну управлінську ситуацію, використовуючи відповідні інструменти аналізу: галузевий аналіз, аналіз ринку, PEST-аналіз, матричний аналіз, SWOT-аналіз тощо із економічним обґрунтуванням та розробкою шляхів покращення ситуацій.

Програмні результати навчання

знати:

ПРН01. Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень.

ПРН02. Розв'язувати складні задачі публічного управління та адміністрування, враховуючи вимоги законодавства, виявляти правові колізії та проблеми, розробляти проекти нормативно-правових актів для їх усунення.

уміти:

ПРН04. Використовувати сучасні статистичні методи, моделі, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язання складних задач публічного управління та адміністрування.

ПРН07. Уміти розробляти національні/регіональні програмні документи щодо розвитку публічного управління, використовуючи системний аналіз і комплексний підхід, а також методи командної роботи.

ПРН08. Уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм.

ПРН12. Планувати і здійснювати наукові та прикладні дослідження у сфері публічного управління та адміністрування, включаючи аналіз проблематики, постановку цілей і завдань, вибір та використання теоретичних та емпіричних методів дослідження, аналіз його результатів, формулювання обґрунтованих висновків.

ПРН15. Уміти застосовувати інструментарій для оцінювання тенденцій та можливостей концепції розвитку партнерських взаємовідносин держави, громади, освіти та бізнесу.

Опанування навчальною дисципліною повинно забезпечувати необхідний рівень сформованості вмінь:

Назва рівня сформованості вміння	Зміст критерію рівня сформованості вміння
1. Репродуктивний	Вміння відтворювати знання, передбачені даною навчальною програмою
2. Алгоритмічний	Вміння використовувати знання у практичній діяльності при розв'язуванні типових ситуацій
3. Творчий	Здійснювати евристичний пошук і використовувати набуті знання для розв'язання нестандартних завдань та проблемних ситуацій

Навчальна програма складена на 4 кредити.

Форма контролю – залік.

РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Корпоративне управління як фактор розвитку економіки.

Тема 2. Концепції та моделі управління корпоративним сектором.

Тема 3. Інституціональні засади управління корпоративним сектором.

Тема 4. Організаційні елементи управління корпоративним сектором.

Тема 5. Механізми управління корпоративним сектором.

Тема 6. Інформаційна система корпорації.

Тема 7. Корпоративна соціальна відповідальність.

Тема 8. Злиття і поглинання як форма управління корпоративним сектором.

Тема 9. Ефективність та якість управління корпоративним сектором.

РОЗДІЛ 3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Корпоративне управління як фактор розвитку економіки.

Корпоративна діяльність та розвиток корпоративних об'єднань. Етапи становлення корпоративної діяльності. Основні види господарських товариств, що існують в Україні. Корпоративні відносини та корпоративні інтереси. Учасники корпоративних відносин.

Суб'єкти корпоративних відносин. Особливості внутрішніх і зовнішніх корпоративних відносин. Наглядова рада і виконавчий орган.

Формування системи корпоративного управління: сутність, цілі, завдання, принципи. Основні проблеми корпоративного управління.

Міжгалузеві особливості системи корпоративного управління.

Тема 2. Концепції та моделі управління корпоративним сектором.

Концепції управління акціонерними товариствами. Сутність організаційної моделі системи корпоративного управління. Учасники процесу корпоративного управління. Поняття моделі корпоративного управління та їх види. Основні моделі корпоративного управління.

Переваги і недоліки моделей корпоративного управління. Порівняльний аналіз моделей корпоративного управління. Формування української моделі корпоративного управління. Основні ознаки формування української моделі корпоративного управління.

Дуалістичний принцип формування української моделі корпоративного управління. Основні чинники, які гальмують розвиток принципів корпоративного управління в Україні.

Тема 3. Інституціональні засади управління корпоративним сектором.

Законодавче забезпечення корпоративного управління в Україні. Нормативно-правова база функціонування корпорацій та забезпечення корпоративного управління. Міжнародні стандарти корпоративного управління та національні кодекси корпоративної поведінки.

Структура стандартів корпоративного управління. Кодекси корпоративного управління. Організаційні структури управління акціонерними товариствами. Система управління корпораціями в Україні.

Тема 4. Організаційні елементи управління корпоративним сектором.

Структура корпоративного управління. Типова структура корпоративного управління.

Основні принципи побудови структури корпоративного управління. Загальні збори акціонерів: компетенції та порядок проведення. Основні групи питань, які відносяться до компетенції загальних зборів акціонерів. Організація роботи наглядової ради корпорації. Функції наглядової ради корпорації.

Виконавчі органи корпорації, їх види та компетенції. Корпоративний секретар та його функції в системі корпоративного управління.

Тема 5. Механізми управління корпоративним сектором.

Побудова системи внутрішньо-корпоративного управління. Винагороди і дивіденди. Суть дивідендної політики підприємства.

Корпоративний контроль. Об'єкти корпоративного контролю. Органи управління корпорації, що здійснюють внутрішній контроль.

Компетенції наглядової ради корпорації стосовно здійснення внутрішнього контролю. Основні дії ревізійної комісії в контексті корпоративного контролю. Корпоративний контроль і корпоративна етика. Характеристика трьох рівнів корпоративної культури.

Основні елементи корпоративної культури. Суть корпоративної етики.

Тема 6. Інформаційна система корпорації.

Поняття та принципи розкриття інформації. Базові складові процесу розкриття інформації в корпорації. Основні принципи розкриття інформації про діяльність корпорації. Корпоративні комунікації.

Вітчизняна та зарубіжна практика розкриття інформації і основні напрямки її поширення.

Сутність внутрішніх корпоративних комунікацій та її мета. Основні завдання внутрішніх комунікацій в корпорації. Інструменти внутрішніх комунікацій корпорації.

Тема 7. Корпоративна соціальна відповідальність.

Сутність та складові елементи корпоративної соціальної відповідальності, рівні її впровадження. Рівні корпоративної соціальної відповідальності у вітчизняних корпораціях.

Ключові напрямки впровадження соціальної відповідальності.

Напрями взаємодії корпорації з групами зацікавлених сторін в рамках реалізації політики корпоративної соціальної відповідальності.

Принципи корпоративної соціальної відповідальності та критерії її дотримання в корпорації. Показники оцінки корпоративної соціальної відповідальності.

Тема 8. Злиття і поглинання як форма управління корпоративним сектором.

Види і мотиви злиття та поглинання. Характеристика основних видів злиття та поглинання. Ринок злиття і поглинання. Сутність внутрішніх мотивів компаній до здійснення операцій злиття і поглинання.

Особливості злиття і поглинання на світовому ринку і відмінність від вітчизняних.

Основні передумови успіху процесу злиття і поглинання. Негативні наслідки злиття і поглинання. Суть корпоративних прав у процесі злиття і поглинання.

Світові тенденції корпоративного злиття і поглинання. Корпоративне право: злиття і поглинання.

Нормативно-правові акти, які регламентують корпоративні права та регулюють процеси злиття і поглинання в Україні.

Тема 9. Ефективність та якість управління корпоративним сектором.

Стандарти корпоративного управління та критерії його ефективності. Основні переваги корпорації від впровадження стандартів корпоративного управління. Управління ефективністю корпорації.

Основні ознаки ефективності корпоративного управління та фактори, що впливають на нього. Методики оцінки ефективності корпоративного управління.

Основні принципи оцінювання корпоративного управління. Критерії якості корпоративного управління. Характерні ознаки якості корпоративного управління.

РОЗДІЛ 4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основні джерела:

1. Арабова Н. Корпоративний секретар у зарубіжних компаніях [Електронний ресурс] / Н. Арабова, М. Грачова // Україна фінансова: інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/sdu/081.htm.

2. Балабанова Л.В. Управління персоналом: Підручник / Л.В. Балабанова, О.В. Сардак. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 468 с.

3. Баюра Д. Корпоративна соціальна відповідальність у системі корпоративного управління / Д. Баюра // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 1. – С. 21-25.

4. Божкова В.В. Соціально відповідальний бізнес як один із напрямків поліпшення іміджу вітчизняних суб'єктів господарювання [Текст] / В.В. Божкова, Л.Ю. Сагер // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 145 – 153.

5. Бондар І. До питання компетенції загальних зборів акціонерного товариства в українському законодавстві [Електронний ресурс] / І. Бондар // Юридичний журнал. – 2012. – № 1. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=3803>.

6. Бутко М. Генезис соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні / М.Бутко, М.Мурашко // Економіка України. 2010. – № 7. – С. 74-85

7. Вовк С. Стратегії ТНК: злиття і поглинання / С.Вовк// Журнал європейської економіки. Видання ТНЕУ. – 2013. – Т.12 (№1). – С. 28-41.

8. Воробей В. Соціальна звітність: стан та перспективи / В. Воробей // Матеріали Зборів мережі Глобального Договору ООН (16 грудня 2009 р., м. Київ). – К.: 2009. – 11 с. Режим доступу: www.svb.org.ua.

9. Гальчак Х.Р. Соціальна відповідальність бізнесу в ринкових умовах господарювання / Х.Р. Гальчак // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – 2011. – №698. – С. 140–146.

10. Гордєєва Т.А. Злиття та поглинання як інструменти антикризового управління / Т.А.Гордєєва// Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – №1. – Т. 1. – С. 20 – 23.

11. Гриньова В.М. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні / В.М. Гриньова, О.Є. Попов. – Х.: Вид. ХДЕУ, 2003. – 324 с.

12. Дейнека Ю.П. Злиття та поглинання: українські реалії / Ю.П. Дейнека // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2007. – №594. – С. 68-74.

13. Денисюк О. В., Мозгова Л.О. Оцінка якості корпоративного управління: конспект лекцій для студентів спеціальності 8.03050901 “Облік і аудит” денної форми навчання / О. В. Денисюк, Л. О. Мозгова. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2012. – 84 с

14. Довгань Л.Є. Корпоративне управління: Навчальний посібник / Л.Є. Довгань, В.В. Пастухова, Л. М. Савчук. – К.: Кондор, 2007. – 179 с.
15. Євтушенко В. А. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти, показники / В. А. Євтушенко // Вісник НТУ «ХП». – 2013 – №46(1019) – С. 55.
16. Ігнат'єва І.А. Корпоративне управління: Підручник / І.А. Ігнат'єва, О.І. Гарафонова. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 600 с.
17. Карпенко Г.В. Нормативно-правове забезпечення корпоративного управління: проблеми залучення інвестицій на вітчизняні підприємства / Г.В.Карпенко, А.П.Данькевич. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firearticles.com>
18. Концепція Національної стратегії соціальної відповідальності бізнесу в Україні (проект) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uspp.org.ua/media/%20КСВ+ 1.doc>
19. Корпоративне управління в Україні: теоретико-методологічні аспекти / [О.М. Сохацька, Н.П. Тарнавська, А.М. Тибінь та ін.]. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 359 с.
20. Леонов Д. Індекс корпоративного управління в Україні: методологічні засади обчислення / Д. Леонов, М. Бурмака, М. Юрса // Ринок цінних паперів України. – 2007. – № 7-8. – С. 73-86.
21. Мазурик О. В. Соціальний аудит в системі соціального управління / О. В. Мазурик, Т. В. Єрескова // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2008. – С. 230-233.
22. Малик І.П. Соціальна відповідальність корпорацій в Україні / І.П. Малик // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2008. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evkpi/2008/6MO/30.pdf
23. Мальська М.П. Корпоративне управління: теорія та практика: Підручник / М.П. Мальська, Н.Л. Мандюк, Ю.С. Занько. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 360 с.
24. Москвін С. Індикатори корпоративного управління [Електронний ресурс] / Сергій Москвін // Газета «Цінні папери України». – Режим доступу: <http://www.corporation.org.ua>.
25. Мостенська Т.Л. Корпоративне управління: Навчальний посібник / Т.Л. Мостенська, В.О. Новак, М.Г. Луцький, Ю.Г. Симоненко. – К.: Каравела, 2008. – 384 с.
26. Пуртов В. Ф. Корпоративне управління: Підручник / В. Ф. Пуртов, В. П. Третяк, М. М. Кудінова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 364 с.
27. Редькін О.С. Сучасні стратегії та технології корпоративного управління: Монографія / О.С. Редькік, В. Реген, Н.А. Хрущ. – Одеса: Евен, 2004. – 216 с.
28. Сазонець І.Л. Корпоративне управління: світовий досвід та механізми залучення інвестицій: Навч. пос. / І.Л. Сазонець. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 304 с.
29. Сірко А. Корпоративна власність у транзитивній економіці / А.Сірко // Економіка України. – 2003. – №. -2. – С.57 – 64.
30. Сірош М. В. Перспективи підвищення ефективності корпоративного сектора економіки та корпоративного управління / Сірош М. В. - Львів. : ЛБК НБУ, 2010. – 136 с.
31. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння та впровадження [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.un.org.ua/files/Concept_Paper.pdf.
32. Соціально відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія/ [А.М.Колот, О.А. Грیشнова та ін.]; за наук. ред.. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. – К.: КНЕУ, 2011. – 504 с.
33. Сталий розвиток та корпоративна соціальна відповідальність [Електронний ресурс]: за даними Українського інституту інформаційних технологій в освіті (УІЕО) при НТУУ «КПІ». Концепція сталого розвитку та визначення соціальної відповідальності. – Режим доступу : <http://moodle.udec.ntu-kpi.kiev.ua/moodle/mod/resource/view.php?id=4402>
34. Супрун Н.А. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку// Економіка і прогнозування. – 2009. – С. 61-74.

35. Тихомирова Є. Корпоративні комунікації: посібник для студ. вищ. навч. закл. / Є. Тихомирова. – Луцьк: ФОП Захарчук В.М., 2013. – 216 с.
36. Тюленева Ю.В. Нормативно-правова база регулювання процесів злиття та поглинання підприємств в Україні / Ю.В.Тюленева // Бізнес-інформ. – 2013. – №9. – С. 49-54.
37. Ховрак І.В. Ефективність функціонування корпоративного сектору національної економіки: Монографія / І.В. Ховрак, Т.В. Семко. – Кременчук: ТОВ «Кременчуцька міська друкарня», 2013. – 276 с.
38. Черних О.В. Соціальний звіт як інструмент управління соціальною відповідальністю компанії / О.В. Черних // Сталій розвиток економіки. – 2011. – № 2 (5). – С. 203-205.
39. Шкільняк М.М. Акціонування як спосіб приватизації майна державних підприємств [Текст] / М. М. Шкільняк. - Тернопіль : Економічна думка, 1998. - 42 с. - ISBN 966-7411-01-X
40. Шкільняк М.М. Трансформація відносин власності у перехідній економіці України (на прикладі промисловості) / М. М. Шкільняк, Я. С. Ларіна. - К. : ВЦ “Академія”, 2002. - 215 с. - Бібліогр.: с. 206-213. - укр.
41. Шкільняк М.М. Економічні основи формування системи управління державною власністю : монографія / М. М. Шкільняк. - Т. : Підруч. і посіб., 2008. - 176 с. - Бібліогр.: с. 168-173. - укр.
42. Шкільняк М.М. Корпоративне управління : навч. посіб. / М. М. Шкільняк; Терноп. нац. екон. ун-т. - Тернопіль : Крок, 2014. - 293 с. - Бібліогр.: с. 286-288 - укр.
43. Шкодін Я.В. Основні тенденції формування та розвитку моделі корпоративного управління в Україні / Я.В.Шкодін. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://firearticles.com>
44. Штерн Г.Ю. Корпоративне управління: Навч. посібник для студентів спеціальності 8.050201 «Менеджмент організацій» / Г.Ю.Штерн. – Харків: ХНАМГ, 2009. – 278 с.
45. Юзик Л.О. Підходи щодо оцінки впливу КСВ на показники діяльності підприємства / Л.О.Юзик. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2010_3/Yuzik.pdf
46. Юркевич Ю.М. Правове регулювання злиття юридичних осіб / Ю.М. Юркевич // Науковий вісник; Львівський державний університет внутрішніх справ. – Вип. 2. – 2008. – С. 1 - 9.

Ресурси інтернету:

1. <http://www.rada.gov.ua> - Верховна Рада України.
2. <http://www.kmu.gov.ua/> - веб-сайт Кабінету Міністрів України.
3. <http://www.minfin.gov.ua> - Міністерство фінансів України.
4. <http://www.ukrstat.gov.ua> - Державна служба статистики України.
5. <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index> - веб-сайт Державної аудиторської служби України.
6. <http://sfs.gov.ua/>- веб-сайт Державної фіскальної служби України.
7. <http://www.liga.net> - Ліга Бізнес Інформ
8. <http://www.nau.kiev.ua> - Нормативні акти України
9. <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/res/resour.php> – Бібліотеки в Україні.
10. <http://www.nbuv.gov.ua>. – Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського
11. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> – Бібліотеки та науково-інформаційні центри України
12. <http://www.library.lviv.ua/> – Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
13. <http://uk.wikipedia.org> – вільна енциклопедія
14. <http://www.svb.org.ua> – Концепція Національної Стратегії Соціальної Відповідальності Бізнесу